

Sfântul Chiril al Alexandriei, *Despre dreapta credință către împărat*

Lect. Dr. Vasile CRISTESCU

Sfântul Chiril al Alexandriei, *Despre dreapta credință către împărat* (P.G. 76, 1133-1200)

1. Tu, iubitor de Hristos împărate, deții poziția cea mai înaltă în cinstirea omenescă, întrecând și copleșind în distanță incomparabilă toate celelalte demnități, și ție ți-a fost dată pe pământ de către Dumnezeu ca parte minunată și unică măreția corespunzătoare propriei Lui stăpâniri peste toate lucrurile. Căci lui Dumnezeu I se pleacă tot genunchiul (Isaia 45, 23), tronuri și principate, stăpâniri și puteri își pleacă supuse grumazurile lor (Coloseni 1, 16) și aduc neîncetat laudele cuvenite când spun: *cerul și pământul sunt pline de slava Lui* (Isaia 6, 3).

Și în bunăvoința majestății tale este făcut învederat și reliefat chipul acestei puternice măreții ce întrece pe toate. Căci tu ești izvorul tuturor slujirilor celor mai înalte și nesupus vreunei înălțimi și începutul și punctul de plecare al fericirii omenirii. Popoarele supuse sceptrului stăpânirii tale sunt câștigate pentru un mod de viață drept și cinstit prin semnul îngăduitor al conducerii tale; cei care însă nu vor să poarte jugul cad repede la pământ, întinși jos de puterea de care dispui.

Numai dacă sclipește scutul împăratului armatele tale se dau înapoi, se pierd, se lasă conduse curând de lipsa de judecată, cad în genunchi și cer iertare. Cu toate acestea, rândurile tale iscusite în luptă, încercate în războaie și obișnuite să învingă, au biruit în războaiele tale tot pământul. În Răsărit și în Apus tu ești bucuria și lauda și subiectul oricărei serbări; în Sud ca și în Nord nimeni nu obosește să-ți aducă mulțumire. Fundamentul nezdruccinat al stăpânirii tale iubitoare de Dumnezeu și încoronate de glorie este Însuși Domnul nostru Iisus Hristos, căci „prin El împărătesc împărații și principii hotărăsc ceea ce este drept”, după cum stă scris (Pilde 8, 15).

Căci voința Sa este atotputernică și printr-un simplu semn El împlinește orice bine. Și bucuos și gata de a face un serviciu, El împarte la cei ce-L iubesc ceea ce este mai bun din tot ceea ce se poate dori și admira. O dovadă suficientă pentru cele spuse stă în ceea ce a fost dăruit stăpânirii tale și, după cum sperăm, va fi încă dăruit. Că faima evlaviei față de Dumnezeu este fundamentul neclintit al

demnității împăratului, aceasta vreau să arăt în forma cea mai scurtă posibilă din Scriptura sfântă și dăruită de Dumnezeu.

2. Sunt mulți care de-a lungul timpului au ajuns în iudaism la putere și au luat acolo puterea. Unii au desconsiderat în mod nelegiuit frica de Dumnezeu și au disprețuit Legea, care cere dreptatea și s-au lăsat atrași în prăpastia răutății. Acești sărmani au pierit jalnic, căci este o cutezanță periculoasă să te învrăjești cu Dumnezeu și prin abaterea de la drumul datoriei să-L superi cumva.

Alții, dimpotrivă, au fost păzitori grijulii ai evlaviei față de Dumnezeu, păzitori zeloși a tot ceea ce Îi este plăcut Lui, și aceștia au învins fără eforturi pe dușmanii lor și au aruncat la pământ pe potrivnicii lor. Unul ca aceștia a fost Iosia care a ars pe slujitorii idolilor împreună cu dumbrăvile și altarele lor, a nimicit tot felul de vrăjitorii și preziceri și a înfrânt uneltirile înșelăciunii diavolești (IV Regi 22, 1 ș.u.). În acest fel el a pus la adăpostul celor vechi recunoașterea și lauda stăpânirii lui; și până astăzi este admirat de toți cei ce știu să prețuiască frica de Dumnezeu.

În această legătură însă cu strămoșii tăi ca și cu tine însuți, totul este în ordine. Totuși aceasta poate să folosească la aducerea aminte a ceea ce s-a întâmplat la rândul lui înțeleptului Iezechia, pentru că amintirea acestuia poate să aducă avantaj vredniciei tale nobile.

3. Un om din Babilonul persan cu numele Rabșake a cucerit aproape întreaga țară a iudeilor și chiar a pustiit Samaria și a pornit împotriva Ierusalimului cu o putere militară foarte mare, cu o ceată de călăreți de neînvingeți sau, dimpotrivă, care nu putea fi atacată, și cu o masă de trupe pedestre nenumărate ca nisipul. Apoi a înconjurat zidurile cu mașini de asediu și cu alte echipamente de luptă și și-au dat drumul la lăudăroșenii nehibzuite și barbare.

Acesta se lăuda că va lua cu forța orașul sfânt la fel ca pe celelalte orașe. În plus s-a ridicat împotriva slavei lui Dumnezeu cea ce negrăit și a scos cuvinte nelegiuite dând curs nestăpânit limbii lui cutezătoare. Este zadarnic, spunea el, să te încrezi în Dumnezeu și să nădăjduiești ajutor de la El, căci nu va fi în stare să aducă mântuirea.

Când au venit câțiva oameni să-i comunice împăratului despre nebunia acelui om și despre cuvântările sale ce respiră de mândria persană, acestea erau numai defăimări împotriva lui Dumnezeu pentru care împăratul a simțit dureri mari, cu atât mai mult cu cât ele, așa cum el a apreciat în mod înțelept, ar fi putut să cauzeze pieirea orașului. El și-a sfâșiat veșmântul său și s-a dus în casa lui Dumnezeu ca prin implorare smerită să întoarcă mânia divină și să ceară iertare pentru defăimări.

Și ce s-a întâmplat? Împăratul l-a îmblânzit și l-a împăcat pe Domnul oștirilor și i-a înfrânt pe asirieni, nu cu cai și călăreți, nu cu arcași sau sulitași, nu cu arta conducătorilor de oști, ci cu hotărârea lui Dumnezeu care a hotărât ca oștirea asirienilor să fie dată morții într-o singură noapte. Căci „îngerul Domnului”, se arată, „a ieșit și a lovit din tabăra asirienilor 185.000 de oameni și când s-au sculat dimineața devreme au găsit numai trupuri moarte” (IV Regi 19, 35). Acestea sunt roadele evlaviei față de Dumnezeu și a groazei împotriva acelor defăimători ai slavei dumnezeiești.

4. Totuși eu cred că nu este îngăduit să fie explicat urechilor cucernice ale împăratului ceva din ceea ce înseamnă o blasfemie, ci numai ceea ce este îndepărtat

de orice reproș, de orice învinuire și este motivat să-I acorde lui Dumnezeu deplin și cu totul venerație. În conștiința însă că așa trebuie să fie, m-am hotărât, silit fiind să expun în scurta scriere care urmează transmiterea credinței drepte și apostolice și prin aceasta să ofer Înălțimii tale un dar, atât ție cât și cu adevărat de Dumnezeu iubitoarelor împărătese, care unite cu tine iradiați în strălucirea stăpânirii¹, una mamă fericită a urmașilor Măriei tale și purtătoare a nădejzii în stabilitatea neîntreruptă a tronului, cealaltă o floare în grădina fecioriei și participantă apropiată la grijile stăpânirii tale pline de glorie.

Pietre din India împodobesc capul tău măreț, podoaba nevăzută a sufletului și a duhului este credința dreaptă și nefalsificată; și încredințat pe deplin că vei păzi pe aceasta, ofer scrierea mea scurtă ca sprijin al duhului și podoabă a sufletului și coroană a inimii, căci stă scris: „Înțelepciunea este mai scumpă decât pietrele prețioase și nici o comoară nu are valoarea ei” (Pildele lui Solomon 8, 11).

Vreau așadar să arăt pe scurt învățătura despre Întruparea Celui Unuia Născut și să arăt taina ei cât se poate de clar, atât cât este îngăduit de altfel celor care „văd în ghicitură ca prin oglindă și cunosc în parte” (I Corinteni 13, 12) după măsura dăruirii harului Duhului după cum scrie dumnezeiscul Pavel (Efeseni 4, 7; Romani 12, 3, 6; I Corinteni 12, 11). „Căci nimeni nu zice: Domn este Iisus decât în Duhul Sfânt și nimeni nu zice: anatema fie Iisus, decât în Belzebut” (I Corinteni 12, 3).

5. Cred însă că am auzit pe cineva spunând: dacă vrei să te oferi totuși spre luptă și să iei asupra ta o muncă atât de grea și ostenitoare, foarte bine, nouă ni se arată astfel imediat un chip exact și nefalsificat al adevărului despre Hristos și asigurat față de orice obiecție, căci cuvintele atât ale Scripturii noi cât și ale celei vechi despre El sunt sucite și falsificate în feluri diferite de către oameni care sunt într-un fel beți.

Desigur noi știm acum că acești oameni iraționali nu lasă nici o nebunie neispită, că ei însă foarte repede se prăbușesc în adâncurile iadului, cum spune Scriptura (Pildele lui Solomon 9, 18) și în capcana morții, ei, „care nu înțeleg nici cele ce spun, nici cele pentru care dau adevăr” (I Timotei 1, 17). Cu toate acestea, țipetele și născocirile lor pline de pompă trebuie caracterizate în amănunt.

6. Atunci când afirmă mincinos că taina se bazează de fapt pe închipuire unii s-au încumetat să învețe că Cuvântul lui Dumnezeu Tatăl a apărut ca om, însă Acesta nu a purtat trupul luat din Sfânta Fecioară și de Dumnezeu Născătoare. Alții care nu se pot hotărî să adore ca Dumnezeu un om aparent și să arate omagiile cele mai mari trupului luat din pământ, au căzut ca urmare a necunoașterii prea mari într-o credință falsă și alterată, atunci când afirmă că Cuvântul care se naște din Dumnezeu Tatăl s-ar fi transformat în natura oaselor, nervilor și a trupului și în timp ce râd cu gura larg-deschisă despre nașterea lui Emanuel din Fecioara arată acest mod foarte bun și demn de Dumnezeu al Întrupării ca inacceptabil în sine.

Alții afirmă iarăși că Dumnezeu Cuvântul, Care este din veșnicie cu Dumnezeu Tatăl s-ar fi născut dimpotrivă mai târziu și s-ar fi născut în timp, când a

¹ Este vorba de Eudokia, soția, și Pulcheria, sora mai mare a împăratului.

intrat în existență după trup. Există și acei care s-au lăsat ademeniți în nelegiuirea lor până la nebunie, încât afirmă că Cuvântul ce vine din Tatăl nu a fost deloc personal, ci numai o vorbire ce a avut loc într-un om. Așa (au fost, n.n.) Marcellus și Fotinus².

Alții încă vor să creadă că Unul Născut S-a făcut cu adevărat om și a venit în trup, nu însă că trupul luat a fost însufletit deplin cu un suflet rațional și înzestrat cu duh precum la noi. Ei vor dimpotrivă să unească Cuvântul lui Dumnezeu și templul luat din Sfânta Fecioară într-o unitate deplină, după cum spun ei, și afirmă că Cuvântul a locuit în templu și și-a făcut propriu trupul luat, însă locul sufletului rațional și spiritual l-a împlinit acesta însuși. Alții se opun acestor păreri și atacă aceste produceri de argumente când învață că Emanuel ar exista și ar fi compus din Dumnezeu Cuvântul, din sufletul rațional și din trup, așadar pur și simplu din umanitate deplină, și cu toate acestea nu au păstrat despre El concepții sănătoase și ireproșabile, căci ei împart pe Hristos Unul în doi și trag o frânghie groasă între amândoi prin faptul că-l consideră pe fiecare ca existând numai pentru sine: omul deplin născut din Fecioara ar fi un altul decât Cuvântul ce vine din Dumnezeu Tatăl.

Nu ca și când ar păstra separate natura Cuvântului și natura trupului și ar voi să țină seama de deosebirile respective, căci prin aceasta n-ar fi lepădați față de adevărata învățătură, deoarece în realitate natura trupului nu este în întregime aceeași cu natura lui Dumnezeu.

Voind totuși să fie creștini, ei Îl așează însă deoparte pe Hristos Cel Unul pentru sine și ca om izolat și pe celălalt Îl numesc după natură și cu adevărat Dumnezeu. Ei au compus din Scripturi și au îndrăznit să spună în cuvinte: „Unul, din natură și cu adevărat Fiu este Cuvântul din Tatăl; celălalt împarte cu Fiul numele de Fiu”³.

Și după altul ei spun din nou: „Cuvântul lui Dumnezeu nu este carne, ci a luat un om, căci Cel Unul Născut este în sensul propriu al cuvântului și în sine Fiu al lui Dumnezeu, al Creatorului tuturor lucrurilor; omul însă, pe care l-a luat, nu Dumnezeu din natură, se va chema datorită adevăratului Fiu al lui Dumnezeu, Care l-a luat, de asemenea Dumnezeu, căci cuvântul: „Nimeni nu cunoaște pe Fiul decât numai Tatăl” (Matei 11, 27) se aplică Fiului în natură și cu adevărat desăvârșit din Tatăl; cuvintele lui Gavriil însă: „Nu te teme, Marie, căci ai aflat har la Dumnezeu. Și iată vei lua în pântece și vei naște fiu și vei chema numele lui Iisus” (Luca 1, 30 sq.) se referă la om”⁴. Așa spun aceia. Noi însă nu gândim așa, căci niciodată nu ne va ademeni vorbirea ereticilor ca să părăsim drumul drept, pentru a apuca pe un alt drum greșit care nu duce la țintă.

7. Dacă cineva ar vrea să facă o lungă cercetare a fiecăreia din aceste învățături și să întreprindă o verificare completă ar trebui să consume mult timp și să suporte sudoare obositoare și neplăcută și să nu înfăptuiască nimic. De aceea noi

² Marcel de Ancira, episcop în Galația (†374) și Fotinus, episcop de Sirmium în Panonia (†375).

³ Afirmatia aceasta este dintr-o scriere a lui Nestorius. Vezi Fr. Loofs, Nestoriana, Halle 1905, p. 217.

⁴ Din scrierea lui Nestorie arătată mai sus.

vrem să renunțăm la dispute lungi și largi și să supunem una din aceste învățături unui mic și scurt examen. În primul rând vrem să spunem docheților: „Vă rătăciți, pentru că nu cunoașteți Scripturile” (Matei 22, 29) și încă „taina mare a dreptei credințe”, adică Hristos, care S-a arătat în trup, a apărut îngerilor, S-a propovăduit între neamuri, a fost crezut în lume, S-a înălțat întru slavă” (I Timotei 3, 16).

Potrivnicii pot însă să imprime celor vechi ori o urmă rușinoasă și pe învățătorii întregului pământ cărora Hristos însuși le-a spus: „Mergeți și învățați toate popoarele” (Matei 28, 19) să-i facă mincinoși ori, dacă se tem să facă aceasta, să primescă învățătura dreaptă despre Hristos, să-și ia rămas bun de la propriile nechibzuințe și să se prindă de Scripturile Sfinte pentru a face drumul sfinților care duce la adevărul însuși.

8. Căci eu cred că „taina dreptei credințe” nu este altceva decât Cuvântul Însuși care vine din Dumnezeu Tatăl. S-a arătat în trup pentru că Acesta, după ce a luat chip de rob, S-a născut din Sfânta Fecioară și Născătoare de Dumnezeu. S-a arătat și îngerilor pentru că aceștia preamăresc pe Cel Născut cu cântec de laudă: „Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pământ pace, între oameni bunăvoire” (Luca 2, 14) și aduc păstorilor vestea prin cuvânt despre Dumnezeu care pentru noi S-a arătat în trup: „Astăzi vi S-a născut Mântuitor, Care este Hristos Domnul, în orașul lui David. Și acesta vă va fi semnul: Veți găsi un prunc înfășat, culcat în iesle” (Luca 11-12).

Dacă însă a avut loc o naștere din Fecioara și o arătare în trup, nu este vorbărie inutilă sau, chiar mai mult, vorbe goale a pun o Întrupare atât de cunoscută și de evidentă ca aparentă? Dacă a fost umbră și aparentă nu a avut loc cu adevărat nici o întrupare, Fecioara nu a născut, Cuvântul venit din Dumnezeu Tatăl nu și-a luat sămânța lui Avraam și nu s-a făcut asemenea fraților (Evrei 2, 16 ș.u.). Noi nu suntem totuși o umbră sau o aparentă, ci avem un trup concret și văzut și suntem îmbrăcați cu acest trup născut din pământ și supus trecerii și suferințelor.

9. Dacă Cuvântul nu S-a făcut trup, nu a fost ispitit chiar în suferințe și nu poate să ajute celor ce sunt ispitiți (Evrei 2, 18), căci o umbră nu poate totuși să sufere și astfel tot ceea ce s-a petrecut pentru noi se prăbușește în nimic. Sau ce fel de spate a trebuit să ofere El pentru noi? (Isaia 50, 6). Ce obraz și-a întins El ca să primească lovirile iudeilor? Cum poate să creadă cineva că El a fost străpuns cu piroane în mâini și în picioare dacă nu a apărut în trup? Sau ce coastă au împuns soldații lui Pilat încât cei ce priveau au văzut că iese scumpul Său sânge împreună cu apă? Trebuie spus însă încă ceva mai important: Hristos n-ar fi murit pentru noi și n-ar fi înviat. Dacă acest lucru este însă adevărat, credința este anulată și crucea, mântuirea și viața lumii, își pierd valabilitatea și nădejdea celor adormiți în credință a fost nimicită în întregime.

Așa a judecat cu dreptate și fericitul Pavel: „Căci”, spune el, „v-am dat, întâi de toate, ceea ce și eu am primit; că Hristos a murit pentru păcatele noastre după Scripturi; și că a fost îngropat și că a înviat a treia zi, după Scripturi; și că S-a arătat lui Chefa, apoi celor doisprezece, apoi S-a arătat deodată la peste cinci sute de frați, dintre care cei mai mulți trăiesc până astăzi, iar unii au și adormit. După aceea S-a arătat lui Iacov, apoi tuturor apostolilor, iar la urma tuturor, ca unui născut înainte de vreme, mi S-a arătat și mie” (I Corinteni 15, 1-8).

Și după alt (loc, n.n.) din nou: „Dacă se propovăduiește că Hristos a înviat din morți, cum zic unii dintre voi că nu este înviere a morților? Dacă nu este înviere a morților, nici Hristos n-a înviat. Și dacă Hristos n-a înviat, zadarnică este atunci propovăduirea noastră, zadarnică și credința voastră. Ne aflăm încă și martori mincinoși ai lui Dumnezeu, pentru că am mărturisit împotriva lui Dumnezeu că a înviat pe Hristos, pe Care nu L-a înviat, dacă deci morții nu înviază” (I Corinteni 15, 12-15).

Spune-mi cum ar fi putut să moară umbra? Cum a putut Tatăl să-L învieze pe Hristos dacă El era umbră și aparentă și nesupus legăturilor morții? Departe deci de stropirea puternică a talazului acelor oameni! Învățătura lor trebuie să ne fie ca născocire și, mai mult decât atât, ca drojdie a simțurilor fără Dumnezeu. Ucenicul Mântuitorului ne avertizează de dinainte față de acești oameni, când scrie: „Mulți profeti mincinoși au ieșit în lume. În aceasta să cunoașteți Duhul lui Dumnezeu: orice duh care mărturisește că Iisus Hristos a venit în trup este de la Dumnezeu. Și orice duh care nu mărturisește pe Iisus Hristos nu este de la Dumnezeu. Și aceasta este legea lui Antihrist, despre care ați auzit că vine și acum este chiar în lume” (I Ioan 4, 1-3), căci dacă El nu s-a făcut om, nu S-a înălțat în trup la Tatăl și Dumnezeu în cer și nu va veni din nou la noi ca om adică și în trup din cer.

Hristologia Sfântului Chiril în interpretarea teologilor moderni – Comentariu teologic (I) –

Teologia Sfântului Chiril de Alexandria a fost analizată numai parțial de teologii moderni, aceștia axându-se mai mult pe anumite teme ale ei. Numai în timpurile mai noi au apărut preocupări intense privind actualitatea Sfântului Chiril și a teologiei lui. Dar nici în acestea nu se poate găsi un indiciu clar că învățătura Sfântului Chiril este bine înțeleasă și evidențiată.

În această direcție se înscriu studiile lui R. A. Norris⁵ și Ruth M. Siddals⁶. Studiul lui Norris pleacă de la întrebarea dacă modul devenit obișnuit de a descrie hristologia Sfântului Chiril corespunde modului de exprimare dat de el ideilor sale hristologice⁷.

Încercările anterioare de a clasifica afirmațiile hristologice ale Sfântului Chiril s-au bazat pe o anumită reprezentare despre Hristos și Întrupare pe care Norris o numește „model fizic”⁸. Într-o astfel de reprezentare Întruparea este văzută ca o

⁵ R. A. Norris, *Christological Models in Cyrill of Alexandria*, în: TU 116, 1975, pp. 255-268.

⁶ Ruth M. Siddals, *Logic and Christology in Cyrill of Alexandria*, în: JThS 38, 1987, pp. 341-367.

⁷ R. A. Norris, *op. cit.*, p. 257.

⁸ *Ibidem*, p. 267 sq.

întâlnire a divinului și umanului, iar Persoana lui Hristos ca rezultat al unirii unor realități diferite.

Punctul central al evaluării hristologiei Sfântului Chiril pe această bază este întrebarea despre realitatea umană a lui Hristos în gândirea lui. Aceasta se arată în clasificarea lui A. Grillmeier apreciată în general ca bună: hristologia *Logos-Sarx* sau *Logos-Anthropos*?

Dacă se aplică această clasificare, arată Norris, hristologia lui Chiril s-ar dovedi ca lipsită de unitate. Pe de o parte Chiril pare să vadă Logosul ca principiul de viață al trupului: „deși Cuvântul S-a făcut trup totuși ca Dumnezeu lucrează cu trupul propriu acesta având prin El putere” (εἰ γὰρ καὶ γέγονε σὰρξ ὁ λόγος, ἄλλ' ὡ θεὸς ἐνεργεῖ μετὰ τῆ Ἰδία σαρκός, ἔχουσα αὐτῆ δι αὐτὸν τὴν δύναμιν)⁹, pe de altă parte el mărturisește în Hristos un suflet uman, așadar un om desăvâșit¹⁰. Apoi ține strâns la formula μία φύσις pe care a folosit-o la începutul disputei cu Nestorie ca apoi să vorbească de cele două naturi și să sublinieze neamestecul lor¹¹.

Modurile acestea de exprimare le apar multor cercetători ca o lipsă de unitate în limbajul hristologic al Sfântului Chiril. Pentru A. Harnack hristologia lui Chiril se prezintă în principal ca nesistematică și plină de contradicții logice¹². Cu ajutorul formulei hristologice *Logos-Sarx* sau *Logos-Anthropos*, A. Grillmeier a încercat să arate o dezvoltare în gândirea hristologică a lui Chiril, de la o pură hristologie *Logos-Sarx* după modelul Sfântului Atanasie, la o sinteză între o hristologie *Logos-Sarx* pe de o parte și *Logos-Anthropos* pe de altă parte folosită în timpul controversei nestoriene.

Norris afirmă că formulele acestea folosite de Grillmeier se dovedesc inadecvate pentru clasificarea hristologiei lui Chiril, deoarece au ca premisă o reprezentare despre Hristos aproape statică.

Plecând de la întrebarea cum vorbește Chiril în mod obișnuit despre Întrupare, Norris stabilește două moduri centrale de vorbire. Pe de o parte întâlnim relatări aproape narative cu privire la Întruparea Logosului divin preexistent al căror conținut este exclusiv tradițional și în care Chiril accentuează structura gramaticală a afirmațiilor tradiționale¹³.

Pe de altă parte Norris găsește la Sfântul Chiril reprezentări ce sunt legate de expresiile σύνθεσις, συνδρομή, σύμβασις ἕνωσις, care arată Persoana lui Hristos ca rezultat al unui compus a două realități diferite¹⁴. Norris caută să arate că totuși ideea de bază a înțelegerii întrupării la Chiril nu este întâlnirea sau unirea a două elemente diferite, ci dimpotrivă chenoza Fiului lui Dumnezeu, așa cum arată Apostolul Pavel în Epistola către Filipeni (2, 5 sq.).

⁹ Sfântul Chiril de Alexandria, *Oratio ad dominas*, în: Acta Conciliorum Oecumenicorum, I, 1, 5, E. Schwartz (Hg.), Berlin, 1914, (ACO), p. 111, 35 sq.

¹⁰ Idem, *Epistola a doua către Nestorie*, în: ACO, I, 1, 1, p. 26.

¹¹ Idem, *Epistola I către Succensus*, 6, în: ACO, I, 1, 6, p. 153.

¹² A. Harnack, *Lehrbuch der Dogmengeschichte*, Bd. 2, Darmstadt 1980, Nachdruck der 4. Aufl. Tübingen 1909, p. 349 sq.

¹³ R. A. Norris, *op. cit.*, p. 257 sq.

¹⁴ *Ibidem*, p. 261 sq.

Potrivit acestei reprezentări Hristos nu este în primul rând Logos și Sarx sau Logos și om, ci Cuvântul divin făcut om și aflat în stare de chenoză. În multe locuri, arată Norris, Chiril începe explicațiile sale cu cuvintele: „Cel ce este în chipul lui Dumnezeu... S-a smerit” (Filipeni 2, 6) sau „Cuvântul S-a făcut trup” (Ioan 1, 14). Întreaga sa învățătură hristologică poate fi înțeleasă ca încercare de a arăta implicațiile dogmatice ale structurii subiect-atribut al unor astfel de afirmații.

În acest sens afirmațiile privesc un singur subiect. Ceea ce se spune despre Hristos se spune despre Logos care în chenoză nu încetează să fie El-Însuși. Greutatea de a înțelege unitar hristologia lui Chiril este bazată, după Norris, pe faptul că el nu a ajuns să observe caracteristicile formale ale afirmațiilor tradiționale și să le formuleze direct. Dimpotrivă, el ilustrează sensul acestor afirmații narativ sau, pentru a-l exprima, reia formulările care au la bază o înțelegere statică despre Persoana lui Hristos și care stau într-o tensiune una față de cealaltă.

Prin tipologia *Logos-Sarx* și *Logos-Anthropos* se ajunge numai la această tensiune. După Norris putem arăta coerența din gândirea lui Chiril numai dacă părăsim această formulă și încercăm să înțelegem hristologia lui ca predică despre chenoza Fiului lui Dumnezeu.

Realitatea vorbirii istorico-narative despre Hristos și despre Întrupare pe care Norris o scoate în evidență din scrierile hristologice și epistolele lui Chiril după izbucnirea crizei nestoriene se poate constata în Comentariul Sfântului Chiril la Evanghelia după Ioan. Când vorbește în acest comentariu despre Întruparea Cuvântului pot fi găsite afirmații care sunt formate gramatical după structura de la Filipeni 2, 6 sau Ioan 1, 14. Norris a oferit în studiul său o descriere a afirmațiilor hristologice ale lui Chiril în așa fel încât, după o reflectare mai îndelungată, se ajunge la întrebarea lăsată din nou deschisă de analiza lui: ce înseamnă pentru Chiril Hristosul văzut ontologic?

Un răspuns oferă studiul lui Ruth M. Siddals¹⁵ apărut în 1987. Siddals are tangențe cu gândirea lui Norris însă arată că denumirea „model lingvistic” al lui Norris¹⁶ este mai curând o neînțelegere, deoarece s-ar putea afirma că este vorba de un model lingvistic în contradicție cu un model ontologic. Astfel, rezultatul lui Norris este continuat de Siddals când arată că modelului subiect-atribut din hristologia lui Chiril îi corespunde modelul substanță-accident. Siddals arată că Chiril se exprimă de fapt mai tehnic decât se credea până acum.

După Siddals, Chiril împărtășește o fascinație pentru *Organon*-ul lui Aristotel și *Isagoge* al lui Porfirius, adică interesul pentru categoriile aristoteliene. Modul în care Chiril a putut să-și apropie instrumentarul logicii arată, după Siddals, cât de folositor poate fi acesta pentru teologia creștină. Cu ajutorul acestui instrument, arată Siddals, el a ajuns într-un grad considerabil la o precizie și o claritate în hristologia sa și în temele legate de ea.

Pentru a arăta cât de mult Chiril este dator tradiției logicii, Siddals analizează teme din *Thesaurus* și din *Dialogus* care arată că, în argumentarea antiariană, Chiril

¹⁵ Ruth M. Siddals, *op. cit.*, pp. 341-367.

¹⁶ R. A. Norris, *op. cit.*, p. 268.

folosește conceptele logicii. El este obișnuit cu conceptul de „definiție” (ὄρο)¹⁷ ca și cu deosebirea dintre realitățile care există pentru ele însele și cele care sunt cuprinse în altele. El a cunoscut natura accidentilor (συμβεβηκότα)¹⁸, și poate să deosebească între accidentii despărțiți și cei nedespărțiți¹⁹.

El folosește termenul aristotelic și porfirian „idion”, așa cum se poate vedea din exemplele porfiriene pe care le dă în Thesaurus: τὸ γελαστικόν la om și τὸ ξρημεπιστικόν la cal²⁰.

Siddals a preluat concepția lui Norris după care la Chiril reprezentarea lui Hristos după modelul subiect-atribut trebuie văzută ca model hristologic primar care are prioritate față de reprezentarea unei compoziții de elemente adăugate, însă nu este de acord cu Norris când afirmă că Chiril nu a putut să realizeze în mod clar baza modelului său hristologic primar. Pentru a scoate în evidență semnificația cuvântului „S-a făcut” din prologul Evangheliei după Ioan, care se referă la Logos, Siddals arată că Chiril aduce în față propozițiile: „Un om s-a făcut tâmplar”,²¹ sau „Pavel s-a făcut apostol”²², iar cuvântul „S-a făcut” indică faptul că subiectul primește ceva ca un accident și care îi aparține apoi cu adevărat impli-când în el o transformare, nu în ființă, ci în stare.

O astfel de interpretare a locului scripturistic de la Ioan 1, 14 poate fi recunoscută după Siddals în termenii pe care Sfântul Chiril îi alege pentru a explica acest loc, dintre care cel mai des întâlnit fiind Ἰδιοποιεῖσθαι, care este tradus cu „a-și impropria” sau „a-și face propriu”. Siddals afirmă că pentru Sfântul Chiril termenul are o semnificație mai tehnică. Când folosește termenul, Sfântul Chiril are în vedere conotația noțiunii aristotelice „idion” (propriu) ce aparține unui individ determinat ca de exemplu: μὴ ἄλλοτρία του λόγου γέγονεν ἢ αὐτου σόρξ, ἀλλὰ ἰδικῶ αὐτου²³? (trupul însuși nu a devenit străin Cuvântului, ci trupul Lui propriu).

Noi observăm însă că față de Sfântul Atanasie, care vorbește numai de apropiere, Sfântul Chiril folosește în același sens și cuvântul οἰκειουσθαί²⁴. De aceea, în afirmația subliniată de Siddals conform căreia Sfântul Chiril folosește tehnic termenul Ἰδιοποιεῖσθαι în sensul aristotelic de ἴδιον nu se poate vedea decât o exagerare. Printr-o astfel de înțelegere nu s-ar putea afirma decât că natura umană a lui Hristos nu devine idion natural al Cuvântului sau nu dispăre în natura Cuvântului, însă datorită voinței divine de mântuire ceea ce Cuvântul și-a asumat este în ceea ce rămâne al Său.

Trebuie arătat că Sfântul Chiril nu explică în nici un loc și nici în mod expres lucrurile în acest sens. În plus, când Părinții Bisericii folosesc pentru afirmațiile

¹⁷ Sfântul Chiril al Alexandriei, *Thesaurus*, P. G. 75, 445 A.

¹⁸ *Ibidem*, 256 A.

¹⁹ *Ibidem*, 445 C.

²⁰ *Ibidem*, 1445 B și 449 D.

²¹ *Ibidem*, 341 B.

²² *Ibidem*, 361 CD.

²³ *Idem*, *Ad dominas*, ACO I, 1, 5, pp. 91, 40 sq.

²⁴ *Idem*, *Commentarius ad Ioanem*, P. G. 73, 429 BC.

teologice și instrumentarul noțional al timpului lor, acesta se dovedește în cele din urmă ca insuficient pentru ceea ce a avut loc în istoria mântuirii.

Studiile menționate mai sus sunt structurate pe două linii de idei ce au următoarele caracteristici privitoare la teologia Sfântului Chiril: pe de o parte aceasta este arătată ca „fizică, statică, tehnică, analitică”, iar pe de altă parte „istorico-mântuitoare, dinamică, narativă și sintetică”. Prin aceasta este abordată tema „învățătura despre mântuirea fizică” care se află în spatele multor studii despre Sfântul Chiril.

Originea ei stă în clasificarea drept „soteriologie fizică” din teologia protestantă a secolului al XIX-lea, ce se referă nu numai la învățătura Sfântului Chiril, ci și la învățătura despre mântuire a Părinților răsăriteni, spre deosebire de cei latini. În relație strânsă cu teoria unei soteriologii „fizice” a Părinților stă afirmația după care aceștia au avut ca premisă în fundamentarea mântuirii universale a omenirii sau extinderea mântuirii la toți oamenii pe baza Întropării lui Hristos o unitate a naturii umane înțeleasă platonice. Natura umană pe care a luat-o Cuvântul ar fi la Părinți conceptul general de „umanitate” ce este gândit în mod platonice ca real existent.

Aceasta s-ar putea observa de la sine în învățătura despre trupul lui Hristos la Sfântul Grigorie de Nyssa. Sfântul Grigorie apare ca teologul care ar fi fundamentat filosofic și speculativ învățătura despre mântuirea „fizică” a Sfântului Irineu, Atansie și Ilarie.

Teza despre fundamentarea platonice a învățăturii fizice despre mântuire a Părinților își primește o primă conturare în școala lui A. Ritschl și apoi în manualul de istorie a dogmelor al lui A. Harnack. În introducerea la primul volum al operei lui, *Die christliche Lehre von der Rechtfertigung und Versöhnung*, Ritschl afirmă: „Noțiunile de justificare și împăcare sunt bunul Bisericii apusene. În Biserica răsăriteană sau greacă ele sunt aproape necunoscute. De aceea, istoria acelor și a noțiunilor foarte înrudite cu ele poate începe abia cu Evul Mediu. Trebuie arătată numai în mod analog cea formare de idei analoge, dar multiple, care apar în Biserica greacă și la care a rămas aceeași, fără să admită lucrarea teologică a latinilor... Combinația aceasta după care Hristos ca Logos divin mijlocește sau provoacă nemurirea oamenilor care îi aparțin sau care se unesc cu El, este seria de idei din Biserica greacă ce stă în analogie cu urmările împăcării și justificării... Formarea acestei învățături are loc în două faze în care mai întâi oamenii, luați în parte, apoi natura în întregime este supusă ca obiect acestor acțiuni ale lui Hristos... Grupa Părinților Bisericii care urmează primul punct de vedere este formată din Justin, Clement de Alexandria, Origen, Irineu și Ipolit. Cealaltă grupă este formată din Atanasie, Grigorie de Nyssa, Chiril de Alexandria și urmașii lui”²⁵.

În timp ce pentru prima grupă puterea mântuitoare este comunicată prin învățatură²⁶, pentru a doua grupă are loc întoarcerea de la moarte la viață prin prezența

²⁵ A. Ritschl, *Die christliche Lehre von der Rechtfertigung und Versöhnung*, Bd. 1 Die Geschichte der Lehre, Bonn 1889, p. 3 sq.

²⁶ *Ibidem*, p. 4.

între oameni a Logosului cu trupul, adică deja în Întrupare: „Plinătatea aceasta a acțiunii Logosului prin existența Sa ca om este miezul învățaturii lui Atanasie, căci înțelegerea lui cu privire la moartea și învierea lui Hristos servesc numai specificării acestui principiu”²⁷.

Privitor la Sfântul Chiril, Ritschl constată: „Și la Chiril de Alexandria îndumnezeirea întregii naturi umane în Hristos este corelatul dumnezeirii Lui întregi și veșnice. Baur a caracterizat această teorie ca învățătura mistică a împăcării”²⁸. Ca urmare, un concept despre împăcarea cu Dumnezeu poate apărea când există ca realitate o contradicție de voință dintre cei doi sau dintr-o parte față de cealaltă, care trebuie anulată. Aici este vorba totuși de contraacțiunea vieții nemuritoare față de răul morții. Desigur, teoria este mistică în sensul că se desfășoară în idei neclare și este nesigur probată în suprimarea temerii față de moarte. Dar chiar mântuirea și împlinirea neamului omenesc sunt sensul acelei combinații legate de Întruparea Cuvântului; și dacă ne apare mistică, adică neînțeleasă, ea nu a fost astfel pentru cei ce au înțeles realitatea în conceptele generale ale metodei platonice”²⁹.

La rândul lui, A. von Harnack încheie prezentarea învățaturii despre mântuire a Sfântului Grigorie de Nyssa cu constatarea: „Ideea că Hristos a luat în sine noțiunea generală de umanitate se află la Ilarie, care este dependent de Grigorie, chiar dacă le amestecă cu ceea ce-i este propriu. Tot așa la Vasile, Efrem... Chiril etc. Fără excepție se reliefează ideea că în Hristos natura noastră este sfințită și îndumnezeită și ceea ce se întâmplă naturii noastre este pentru binele persoanelor noastre și că noi înviem în mod real cu Hristos”³⁰.

Pentru caracterizarea a ceea ce se înțelege prin expresia „învățătura despre mântuirea fizică” se pot astfel identifica următoarele puncte:

1. „Fizic” stă în contradicție cu „moral-personal”.

2. Deoarece prin natura umană este înțeleasă noțiunea generală despre umanitate existentă real înțeleasă în sensul unei idei platonice, adică într-o bună măsură ca om general, reprezentat ca unitate omogenă, rezultă că extinderea mântuirii are loc cu totul automat.

3. Dacă pentru transmiterea mântuirii este de ajuns legătura Logosului cu natura supusă morții, mântuirea universală fiind asigurată prin unirea Logosului cu natura umană, atunci întreaga mântuire este dată numai pe baza Întrupării. Viața și acțiunea lui Hristos și în special lucrarea Sa mântuitoare pe Cruce nu joacă nici un rol. De aceea, în loc de soteriologie fizică s-a vorbit de o hristologie a Întrupării elaborată de Părinții răsăriteni, spre deosebire de hristologia crucii a Părinților latini.

În cele ce urmează vom arăta că există dovezi care explică faptul că Sfântului Chiril nu i se poate atribui o „soteriologie fizică” în sensul arătat mai sus. La el se pot găsi idei atât despre relația alterată a omului cu Dumnezeu, care a trebuit să

²⁷ *Ibidem*, p. 10 sq.

²⁸ F. Chr. Baur, *Die christliche Lehre von der Versöhnung in ihrer geschichtlichen Entwicklung von der ältesten Zeit bis auf die neueste*, Tübingen 1838, p. 111.

²⁹ A. Ritschl, *op. cit.*, p. 14 sq.

³⁰ A. von Harnack, *op. cit.*, p. 171.

fie făcută din nou bună, ca și elemente ale unei teologii a crucii înțeleasă în sensul învățaturii Bisericii primare. Credința este legată de faptul că oamenii ca persoane dobândesc mântuirea. În plus, în ceea ce privește natura umană pe care Hristos o mântuiește, Sfântul Chiril nu înțelege omul ca idee abstractă, ci dimpotrivă, natura umană concretă, istorică, neamul omenesc sau toți oamenii care au existat istoric și s-au arătat prin caracteristici umane.

Când în hristologia Sfântului Chiril este vorba de faptul că unirea Cuvântului cu trupul însuflețit s-a făcut după fire (κατὰ φύσιν)³¹ sau καθ' ἕνωσιν φυσικῆν, în sensul unei naturi naturale³², aceasta este echivalentă cu καθ' ὑπόστασιν³³, unirea fiind afirmată la nivelul persoanei și nu numai după voință sau plăcere³⁴.

³¹ Sfântul Chiril al Alexandriei, *Epistola a treia către Nestorie*, 4, în: ACO I, 1,1, p. 36, 11: ἕνωθῆι ἐκατὰ φύσιν καὶ οὐκ εἰς σάρκα τραπεῖ*, „τοιαύτην ἐποίησατο τὴν κατοίκησιν.

³² *Idem*, 12 (*Anatematisma 3*), în: ACO, I, 1,1, p. 40: συνοδοῦσιν(ιpostasului) καθ' ἕνωσιν φυσικῆν.

³³ *Ibidem*, 4, în: ACO, I, 1,1, p. 36: ἡνωθαί γε μὴν σαρκὶ καθ' ὑπόστασιν ὁμολογοῦντες τὸν λόγον.

³⁴ *Idem*, *Epistola a doua către Nestorie*, 3, în: ACO; I; 1,1, p. 26 sq.: σάρκα ἐψυχομένην ψυχῆ λογικῆ ἐν σαρκὶ ἐφ' ἑαυτῶ καθ' ὑπόστασιν ... οὐ κατὰ θέλησιν μόνην ἢ εὐδοκίαν.

Saint Cyril of Alexandria, *About the right faith toward the Emperor* (translation). The Christology of Saint Cyril in the modern theologians interpretation – theological commentary

The author of the translation and commentary, Lect. Dr. Vasile Cristescu analyses the Orthodox teaching of Saint Cyril concerning Our Saviour Jesus Christ and its interpretation in the modern theology. For example, R. A. Norris and Ruth M. Siddals propose a new approach on Saint Cyril theology. The so-called „physical salvation” involves new meanings in the understanding of Saint Cyril’s redemptive theory.